

วิเคราะห์ - เจาะลึก ตำนาน “นักเดินเรือ” ของโลก (ตอนที่ ๑)

โดย พล.ร.อ.สามารถ จำปรัตน์

อารัมภบท

ผู้เขียนได้รับการติดต่อทาบทามจากกองบรรณาธิการวารสาร “นาวิกานุสรณ์” ของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ทหารเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ ขอให้ช่วยถ่ายทอดความรู้ลงในวารสารฉบับแรกของ ปี ๒๕๖๘ ที่จะพิมพ์ออกเผยแพร่ในเดือนเมษายนที่จะถึงนี้ ทั้งนี้เนื้อหาของบทความก็ควรจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ - กิจการทหารเรือ รวมทั้ง ประวัติศาสตร์ทางเรือ เป็นต้น

เนื่องจากระยะเวลาค่อนข้างจำกัด ผู้เขียนจึงได้เสนอว่าจะขอนำเอาเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนักเดินเรือระดับตำนานของโลก ที่ผู้เขียนได้เคยนำเสนอมาแล้วในวารสาร “กระตุก” ของกองเรือยุทธการ เมื่อต้นปีที่แล้วมาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่มีอาชีพทหารเรือรวมทั้งบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ โดยจะเพิ่มเติมเนื้อหาและบทวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้อ่าน ซึ่งทางกองบรรณาธิการก็เห็นพ้องด้วย

อนึ่ง ก็ต้องขอออกตัวเสียตั้งแต่ต้นว่า ผู้เขียนเป็นมนุษยโบราณที่ตกค้างมาจาก Gen “S” (S = สังคโลก!) จัดอยู่ในกลุ่ม Anti – Social (Media) คือปฏิเสธสังคมก้มหน้าด้วยการเป็นทาสของ “สื่อ Social” ยุคใหม่ทั้งปวง โดยชอบที่จะนั่ง “เชิดหน้า” มองยอดไม้ปลายฟ้าแล้วปล่อย

จินตนาการไปเรื่อยเปื่อย ดังนั้นข้อมูลและเนื้อหาที่จะนำเสนอในบทความนี้ ส่วนใหญ่จึงจะออกมาจากความทรงจำในวัยเด็กเป็นส่วนใหญ่ เสริมด้วยการค้นคว้าจากหนังสือหรือสารานุกรมต่าง ๆ ยกเว้นถ้าจนแต้มจริง ๆ จึงจำต้องขอให้ผู้ที่คุ้นเคยช่วยสืบหาจากแหล่งข้อมูลทางสื่อโซเชียลให้เป็นทางเลือกสุดท้าย ดังนั้นกรณีที่ท่านผู้อ่านต้องการจะใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงก็ขอความกรุณาได้ตรวจสอบอีกครั้ง ก็จะเป็นการดีที่สุด

ความทรงจำของผู้เขียนสมัยเมื่อเรียนชั้นมัธยมต้น (เมื่อ ๖๐ กว่าปีก่อน) ในวิชาประวัติศาสตร์สากล ก็คือประโยคที่คุณครูได้ขีดเส้นใต้ให้ท่องจำ (แบบนกแก้วนกขุนทอง!) ว่า **คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส เป็นผู้ค้นพบทวีปอเมริกา วาสโก ดา กามา ค้นพบประเทศอินเดีย และ กัปตัน เจมส์ คูก ค้นพบประเทศออสเตรเลีย** ซึ่งความที่เป็นแต่เพียงแค่ประโยคสั้น ๆ ที่ใช้ในการตอบข้อสอบ จึงทำให้สามารถท่องจำได้ขึ้นใจมาจนถึงปัจจุบัน

ครั้นเมื่อเติบโตใหญ่ได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในวงการทหารเรือ รวมทั้งได้ไปเปิดหูเปิดตา ณ ต่างประเทศ ในหลายโอกาส โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเลเมดิเตอร์เรเนียนกับเรือใบฝึกขนาดใหญ่ของกองทัพเรือเยอรมัน เป็นเวลา ๓ เดือน กับการเดินทางไกล ๖ เดือนเยือน ๓ ทวีปกับเรือฝึกขนาดใหญ่ตามเส้นทางโคลัมบัส จึงทำให้ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นว่า นอกจากรายชื่อที่ได้ท่องจำในสมัยเด็กเหล่านี้แล้ว ก็ยังมีนักเดินเรือที่ยิ่งใหญ่ในระดับตำนานอีกหลายคนที่ได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของโลก อาทิเช่น **อเมริโก เวสปุชชี เฟอร์ดินาน มาเจลแลน เซบาสเตียน เอลคาโน เจ้าชายเฮนรี บิดาแห่งการเดินทางสำรวจโลก เซอร์ฟรานซิส เดรก เปร์โต คาบรอล และ บาโงโลมิว ดือาส** เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นนักเดินเรือชาวยุโรปทั้งสิ้น

คำอธิบายภาพที่ ๑ :

เรือครูผู้สรรค์สร้าง “**เหล็กในคน**” ให้แก่บรรดานักรบทางเรือของเยอรมัน เป็นเรือใบฝึกลำที่ ๒ ที่สร้างขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๕๘ ในแบบและภายใต้ชื่อเดียวกัน เนื่องจากเรือฝึกลำแรกที่สร้างขึ้นในปี ค.ศ.๑๙๓๓ พร้อมกับเรือพี่น้องรุ่นเดียวกันรวม ๔ ลำ ได้ถูกสหรัฐและรัสเซียยึดไปทำเป็นเรือฝึกของประเทศตน (เมื่อเยอรมันแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๒) ส่วนที่เหลืออีก ๒ ลำตกไปอยู่ในการครอบครองของ ทร.โปรตุเกส และโปแลนด์ และยังคงใช้เป็นเรือฝึกนักเรียนนายเรืออยู่จนถึงปัจจุบัน คุณสมบัติของเรือใบฝึกขนาดใหญ่ประเภทนี้ก็คือ ราคาถูก และประหยัดเพราะไม่ใช้น้ำมัน จึงสามารถแล่นไปได้ทุกที่ที่มีลมพัดและน้ำลึกพอ ! ไม่เว้นแม้แต่ซอกของภูเขาน้ำแข็ง....ถ้าผู้บังคับการเรือ ใจถึงพอ !

ภาพที่ ๑ : เรือใบฝึก SSS.Gorch Fock

ที่มา : rtni.navy.mi/th/upload/pdf/kaweeprice/2555.pdf

ภาพที่ ๒ : เรือฝึก SS.Deutschland

ที่มา : Facebook Group : Marinekameradschaft Bockum-Hövel

คำอธิบายภาพที่ ๒ :

เรือฝึกนักเรียนนายเรือเยอรมัน สร้างขึ้นในเวลาใกล้เคียงกับเรือใบฝึกลำที่ ๒ คือ ค.ศ.๑๙๕๙ ถึงแม้ว่าจะมีระบบอาวุธและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เช่นเดียวกับเรือรบอย่างครบครัน แต่ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้สำหรับพานักเรียนฝึกเดินทางไกลโดยเฉพาะ จึงไม่ได้สังกัด

ก็คือการเขียนเล่าเรื่องราว ได้ตอบกันระหว่างบุคคลสองคน ส่วนจดหมายเหตุก็คือ การจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากบรรดานักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งก็ย่อมจะต้องมีการคลาดเคลื่อนไปบ้างเป็นเรื่อง ธรรมดา จึงนับว่าเป็นความท้าทายสำหรับผู้เขียนในการใช้ความทรงจำ ประสบการณ์ เสริมด้วยความคิดและตรรกะของตนเอง มาสังเคราะห์กับ ข้อมูลที่ได้มีการบันทึกไว้ในอดีตกาล แล้วกลั่นกรองออกนำเสนอให้ท่านผู้อ่าน ได้พิจารณาด้วยตนเองต่อไป

บทนำ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ก็คือ การสืบค้นและวิเคราะห์ – เจาะลึก วิเคราะห์ของนักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ในระดับตำนานของโลก ซึ่งกรอบการ พิจารณาที่ผู้เขียนกำหนดไว้ก็คือ จะต้องเป็นการเดินทางข้ามสมุทรด้วยเรือใบ โบราณโดยอาศัยพลังลมตามธรรมชาติและกำลังกายของมนุษย์ล้วน ๆ รอนแรมกลางทะเลนานแรมเดือน - แรมปี เพื่อบุกเบิกค้นหาดินแดนลึกลับ ที่ไม่เคยมีผู้ใดได้ไปถึงมาก่อน เป็นคณะแรก

ภาพที่ ๓ : กัปตันมาเจลแลน กับหมู่เรือใบทั้ง ๕ ลำ ที่แล่นออกจากสเปน เพื่อสร้างประวัติศาสตร์ ในการแล่นใบรอบโลกได้สำเร็จเป็นคณะแรก (มาเจลแลน เป็นชาวโปรตุเกสที่ไปรับจ้างกษัตริย์สเปน นำหมู่เรือเดินทางรอบโลก)

ที่มา : blockdit.com/post/64bbe3cb65345a682049ff25

คำอธิบายภาพที่ ๓ : ภาพวาดแสดงถึงขนาดและลักษณะของเรือใบโบราณที่บรรดานักเดินเรือ ผู้ยิ่งใหญ่ของโลกใช้เป็นพาหนะในการเดินทางข้ามสมุทรเท่าที่ศักยภาพในการต่อเรือใบเดินสมุทรในยุคนั้น (เมื่อ ๖๐๐ ปีที่แล้ว) จะสามารถสร้างขึ้นได้ ซึ่งตามหลักฐานที่มีการบันทึกไว้ว่าจะมีระวางชั้นน้ำสูงสุดประมาณ ๒๐๐ ตันเท่านั้น

บรรดานักเดินเรือบุกเบิก – สำรวจ (Explorer) เหล่านี้ จึงจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญก็คือ ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวและความทรหดอดทนในการเล่นเรือ “ฝ่าคลื่นผืนลม” เดินทางรอนแรมกลางทะเลเป็นเวลาแรมปี บนเรือใบขนาดธรรมดาทั่วไปที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งจะต้องสามารถนำเรือและลูกเรือทั้งหมดฟันฝ่าภัยอันตรายนานาประการที่ดูจะลึกลับและน่ากลัวเพราะไม่เคยพบเห็นมาก่อนจนถึงที่หมายปลายทางที่กำหนดไว้ได้ในที่สุด โดยขั้นตอนสุดท้ายก็คือการวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์กันระหว่างบรรดานักเดินเรือระดับตำนานของโลกเหล่านั้นด้วย

สำหรับการ “ย้อนเวลา - หาดูอดีต” เพื่อค้นหาความเชื่อมโยงของตัวบุคคลในอดีตเมื่อกว่า ๖๐๐ ปีที่ผ่านมา นั้น วิธีการที่เหมาะสมที่สุดก็คือการใช้ “ตารางเวลา” (Time Line) เป็นตัวเกณฑ์ในการลำดับเหตุการณ์ว่าใครแจ้งเกิดก่อนใครและใครออกเดินทางไปจนถึงที่หมายก่อนใครเป็นต้น แต่ก่อนที่จะสืบค้นลงไปในรายละเอียดก็ควรจะต้องตีกรอบ มองภาพของพัฒนาการของการเดินทางบุกเบิกสำรวจดินแดนโพ้นทะเลของโลก (World Explorer) ที่ได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อ ๖๐๐ กว่าปีมาแล้ว ว่ามีจุดเริ่มต้นหรือศูนย์กลางอยู่ที่ส่วนใดของโลกเสียก่อน

ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน : แหล่งกำเนิดของนักเดินเรือระดับตำนานของโลก

ภาพที่ ๔ : แผนที่เดินเรือโบราณแสดงขอบเขตของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ที่มา : www.loc.gov

คำอธิบายภาพที่ ๔ : ภาพแผนที่เดินเรือโบราณแสดงขอบเขตของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ที่เชื่อมต่อระหว่างทวีปยุโรปตอนใต้กับทวีปแอฟริกาตอนเหนือ และทวีปเอเชียตะวันตก ซึ่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียนก็คือแหล่งกำเนิดของนักเดินเรือสำรวจดินแดนโพ้นทะเลรุ่นแรก ๆ ของโลกนั่นเอง

 จากการสืบค้นอัตชีวประวัติของนักเดินเรือทางไกลในระดับตำนานของโลก ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ (ในยุคอยุธยาตอนต้น : พ.ศ.๑๙๓๐ โดยประมาณ) ไปจนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ (ในยุคอยุธยาตอนกลาง : พ.ศ.๒๐๘๐ โดยประมาณ) จากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือได้ ผู้เขียนสามารถถกกรองตัวนักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ที่ประวัติศาสตร์โลกได้จารึกไว้ จากจำนวนรวมสิบกว่าคน (ตามกรอบคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้ตามคำแนะนำต้น) ลงเหลือแค่ ๖ คน แล้วจัดเรียงลำดับตามอาวุโส (คือ ใครเกิดก่อน – หลัง) โดยเน้นที่เบื้องหลังการสร้างวีรกรรมระดับโลกของแต่ละคนไปจนถึงการเสียชีวิตได้ ดังนี้ :-

นาวิกาธิปัติยสาร

คลังปัญญา ขัณฑ์นาวิก

๑๔๓

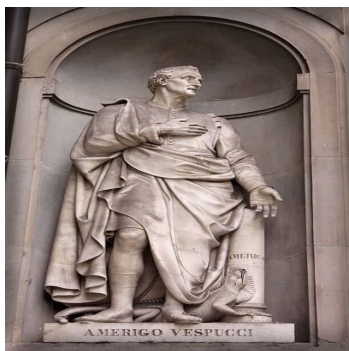
ภาพที่ ๕ : เจ้าชายเฮนรี (Prince Henry the Navigator)
ที่มา : th.wikipedia.org/wiki/เอ็งรีกิราชนาวิก

๑. เจ้าชายเฮนรี แห่งราชวงศ์โปรตุเกส (ค.ศ.๑๓๙๔ – ๑๔๖๐) ผู้ได้รับการขนานนามว่า “บิดาแห่งการเดินเรือของโลก” (Prince Henry the Navigator) เจ้าชายหนุ่มผู้ริเริ่มการเดินทางบุกเบิกโลกใหม่ในโพ้นทะเล

ภาพที่ ๖ : คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (Christopher Columbus)
ที่มา : th.wikipedia.org/wiki/คริสโตเฟอร์_โคลัมบัส

๒. คริสโตเฟอร์ โคลัมบัส : Christopher Columbus (ค.ศ.๑๔๕๑ – ๑๕๐๖) นักเดินเรือแห่งแคว้นเจนัว ซึ่งเป็นรัฐอิสระที่ตั้งอยู่ในอ่าวด้านเหนือของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ทางเหนือของคาบสมุทรอิตาลี ผู้รับงานจากกษัตริย์สเปนนำกองเรือแล่นข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก ไปค้นพบหมู่เกาะน้อยใหญ่ในทะเลแคริบเบียน อันเป็นดินแดนของทวีปอเมริกา

ภาพที่ ๗ : อเมริโก เวสปุชชี (Amerigo Vespucci)
ที่มา : th.wikipedia.org/wiki/อเมริโก_เวสปุชชี

๓. อเมริโก เวสปุชชี : Amerigo Vespucci (ค.ศ.๑๔๕๔-๑๕๑๒) พ่อค้า-นักเดินเรือแห่งเมืองฟลอเรนซ์ ของประเทศอิตาลี ผู้ที่ได้ต่อยอดการสำรวจของโคลัมบัส และค้นพบดินแดนของทวีปอเมริกาใต้ในส่วนของโคลัมบัสเองยังไม่ไปถึง และสามารถผลักดันการเรียกขานดินแดนใหม่นี้ตามชื่อของตนเองได้สำเร็จ

๔. วาสโก ดา กามา : Vasco da Gama (ค.ศ.๑๔๖๐-๑๕๒๔) นักรบ-นักเดินเรือหนุ่มชาวโปรตุเกส ผู้ที่สามารถเดินทางอ้อมแหลมกูดโฮป แล้วข้ามมหาสมุทรไปยังประเทศอินเดียได้สำเร็จและเปิดเส้นทางให้ประเทศโปรตุเกส สามารถขยายอาณานิคมไปได้ไกลกว่าครึ่งโลกในที่สุด

ภาพที่ ๘ : วาสโก ดา กามา (Vasco da Gama)

ที่มา : lookdit.com/posts/601f8d6135c7930bc14d8a91

๕. เฟอร์ดินานด์ มาเจลลัน : Ferdinand Magellan (ค.ศ.๑๔๘๐-๑๕๒๑) นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่แห่งโปรตุเกส ที่ได้ไปรับจ้างกษัตริย์สเปนนำกองเรือสเปนเดินทางรอบโลกได้สำเร็จเป็นคณะแรกของโลก (แต่เจ้าตัวได้เสียชีวิตเสียก่อนที่จะถึงที่หมาย ที่เกาะเล็ก ๆ ในประเทศฟิลิปปินส์)

ภาพที่ ๙ : เฟอร์ดินานด์ มาเจลลัน (Ferdinand Magellan)

ที่มา : anyflip.com/eeaaw/crfl

๖. เซบาสเตียน เอลคาโน : Sebastian Elcano (ค.ศ.๑๔๘๗-๑๕๒๖) นายทหารหนุ่มชาวบาสก์ (Basque) แห่งแคว้นคาสติล (ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของประเทศสเปน) ผู้ที่ได้รับมอบหมายไปกับกองเรือภายใต้การนำของมาเจลลัน ในตำแหน่ง (ตันเรือ/นายทหารการใบ : Ship Master) ของเรือลำหนึ่งในหมู่เรือ ต่อมาภายหลังได้ก้าวขึ้นมารับตำแหน่งผู้บังคับหมู่เรือแทนมาเจลลันที่เสียชีวิตระหว่างทาง แล้วนำเรือที่เหลือเดินทางต่อและกลับไปยังสเปนได้สำเร็จ

ภาพที่ ๑๐ : เซบาสเตียน เอลคาโน (Sebastian Elcano)

ที่มา : en.wikipedia.org/wiki/Juan-sebastian_Elcano

เมื่อได้ค้นคว้าและศึกษาชีวประวัติของนักเดินเรือทั้ง ๖ คนที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็จะเห็นได้ว่ามีจุดกำเนิดมาจากประเทศและรัฐอิสระที่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนเกือบทั้งสิ้น ยกเว้นโปรตุเกสประเทศเดียวที่ตั้งอยู่ที่ปากทางเข้าด้านชายฝั่งของมหาสมุทรแอตแลนติก อันถือได้ว่าเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมมาก เพราะเท่ากับว่าโปรตุเกสคือ “ปากประตูหรือหน้าต่าง” ของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนก่อนออกเดินทางสู่มหาสมุทรแอตแลนติกอันกว้างใหญ่ เพื่อออกสำรวจโลกไปยังดินแดนที่ชาวยุโรปในสมัยนั้นยังไม่เคยรู้จักหรือได้ค้นพบมาก่อน (เมื่อ ๖๐๐ กว่าปีที่แล้วคือในปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ : ผู้เขียน)

ในจำนวนประเทศที่ได้บุกเบิกการเดินทางสำรวจโลกในยุคแรกนั้น บรรดานักประวัติศาสตร์ชั้นนำของโลกต่างยกย่องให้โปรตุเกสเป็นผู้นำและวางรากฐานในการเดินเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ “สร้างคน” คือบรรดากับตันฝีมือดีทั้งหลาย โดยมีเจ้าชายเฮนรี “บิดาแห่งนักเดินเรือ” (Henry the Navigator หรือ Heinrich der Seefahrer ในภาษาเยอรมัน...ผู้เขียน) เป็นผู้วางรากฐานศาสตร์ของการเดินเรือด้วยการก่อสร้างสถาบันสอนวิชาเดินเรือ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาดาราศาสตร์อันเป็นพื้นฐานความรู้ที่จำเป็นมากสำหรับการเดินเรือข้ามสมุทร) ขึ้นที่ปลายแหลมเซนต์ วินเซนต์ (St. Vincent) ปากช่องแคบยิบรอลตาร์

นอกจากนั้นพระองค์ก็ยังได้ตั้งกองทุนสนับสนุนงบประมาณในการเดินเรือสำรวจโลกโพ้นทะเลให้แก่สานุศิษย์นักเดินเรือทั้งหลาย ซึ่งทั้งคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส แห่งแคว้นเจนัว และ อเมริโก เวสปุชชี จากอิตาลี ต่างก็มีประวัติของการได้มาศึกษาวิชาเดินเรือและแจ้งเกิดในฐานะ “ตำนาน” ที่ประเทศนี้ด้วยกันทั้งคู่ ประเทศโปรตุเกสได้ครองตำแหน่งผู้นำของการเดินเรือสำรวจโลกได้ราวแปดสิบกว่าปี ก็ต้องเสียตำแหน่งนี้ให้แก่สเปนประเทศที่ร่ำรวยมากกว่า อีกทั้งยังมีขนาดและจำนวนประชากรมากกว่าเกือบ ๕ เท่า ได้ก้าวขึ้นมาเป็นจ้าวทะเลแทน

อนึ่ง เหตุผลที่โปรตุเกสและสเปนได้ครองตำแหน่งจ้าวแห่งการเดินเรือสำรวจโลกในยุคเริ่มต้นนั้น ก็สืบเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญข้อแรกของทฤษฎีสุมทหนาทภาพของมาซาน นั่นก็คือ “**ตำบลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์**” (Geographical Position) ที่ทั้งสองประเทศมีตำบลที่ตั้งอยู่บน “คาบสมุทรไอบีเรีย” ปากทางเข้าทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผ่านช่องแคบยิบรอลต้า อันเป็น “**จุดศูนย์รวม**” (Choke Point) ของการเดินทางเข้า – ออกระหว่างทะเลเมดิเตอร์เรเนียน กับมหาสมุทรแอตแลนติก (หมายเหตุ : เช่นเดียวกับตำบลที่ตั้งของประเทศสิงคโปร์ที่เป็นจุด Choke Point ของการเดินทางผ่านช่องแคบมะละกาทะเลจีนใต้ สุ่มหาสมุทรอินเดีย : ผู้เขียน)

ภาพที่ ๑๑ : คาบสมุทรไอบีเรีย

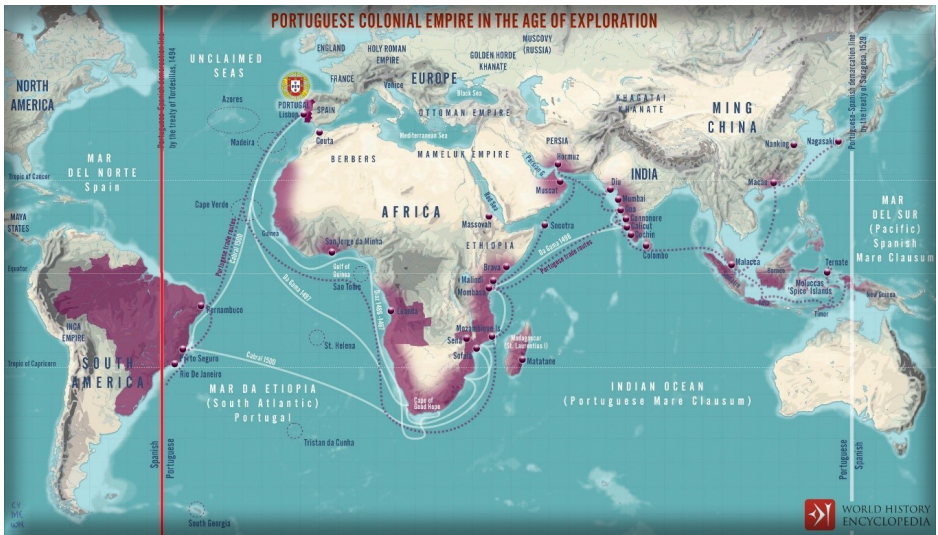
คำอธิบายภาพที่ ๑๑ : คาบสมุทรไอบีเรีย อันเป็นที่ตั้งของประเทศโปรตุเกสและสเปน ปากทางเข้าช่องแคบยิบรอลต้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของการเดินเรือระหว่างทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและมหาสมุทรแอตแลนติก โดยมีประเทศโปรตุเกส ที่แม้ว่าจะมีขนาดเล็กกว่าสเปนเกือบ ๕ เท่า แต่ก็มีข้อได้เปรียบคือ ตั้งคั่นขวางอันเปรียบเสมือนจุด “**สูงข่ม**” ทางทะเล ทำให้สเปนต้องกลายเป็นประเทศ “**คร่อมทะเล**” ไปโดยปริยาย

ส่วนการที่โปรตุเกสสามารถก้าวล่วงหน้าสเปนไปได้หนึ่งก้าวในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ นั้น ก็สืบเนื่องมาจากปัจจัยทาง “ภูมิรัฐศาสตร์” (Geopolitics) เพราะโปรตุเกสตั้งคั่นกลางขวางทาง ทำให้ชายฝั่งของสเปนด้านมหาสมุทรแอนแลนติกและทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไม่ต่อเนื่องกัน ส่งผลให้สเปนต้องกลายเป็นประเทศ “คร่อมทะเล” ไปโดยปริยาย (กรุณาดูแผนที่ในภาพที่ ๑๑ ประกอบ) ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ประเทศทั้งสองมีความขัดแย้งกันในด้านความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทะเลอย่างค่อนข้างรุนแรงในยุคนั้น โดยเฉพาะการแย่งชิงกันส่งกองเรือออกเดินทางไปบุกเบิกโลกใหม่ เพื่อขยายแสนยานุภาพและการแสวงหาทรัพยากรสมบัติจากดินแดนโพ้นทะเลในเวลาต่อมา

เพื่อแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าว สมเด็จพระสันตะปาปา ประมุขแห่งคริสตจักร อันเป็นที่เคารพของทั้งสองประเทศ จึงได้จัดการให้ทั้งสองประเทศทำสนธิสัญญาแบ่งเขตการเดินทางสำรวจโลกทางทะเลขึ้นในปี ค.ศ. ๑๔๙๔ เรียกว่า “สนธิสัญญาทอร์เดซิลาส” (Portuguese – Spanish Demarcation Line by the Tordesillas, 1494) โดยกำหนดเส้นแวงที่ ๕๐ องศาตะวันตก (โดยประมาณ : ผู้เขียน) บนแผนที่โลก เป็นเส้นแบ่งพื้นที่บนโลกสำหรับการเดินทางสำรวจและแสวงหาทรัพยากรของทั้งสองประเทศมหาอำนาจทางทะเลในยุคนั้น โดยนับจาก “เส้นแวงแบ่งโลก” ดังกล่าวไปทางทิศตะวันออกจะเป็นของโปรตุเกส ส่วนทางทิศตะวันตกก็จะเป็นของสเปน (กรุณาดูแผนที่ประกอบในภาพที่ ๑๒)

ภาพที่ ๑๒ : เส้นแนวแบ่งโลก (เส้นสีแดง)

คำอธิบายภาพที่ ๑๒ : ภาพเส้นแนวแบ่งโลก (เส้นสีแดง) ที่ชาติชนาดกลางและเล็กบนคาบสมุทรไอบีเรีย ปากทางเข้าทะเลเมดิเตอร์เรเนียน คือ สเปนและโปรตุเกส สามารถอ้างสิทธิครอบครองดินแดนโพ้นทะเลได้คนละครึ่งโลกในปี ค.ศ.๑๔๙๔ โดยดินแดนที่โปรตุเกสสามารถบุกเบิกเข้าไปครอบครองได้ตามที่ระบายด้วยสีแดง เริ่มตั้งแต่ประเทศบราซิลในทวีปอเมริกาใต้ไปทางทิศตะวันออกตามแนวขอบฝั่งส่วนใหญ่ของทวีปแอฟริกา แล้วข้ามไปยังทวีปเอเชียคือชายฝั่งตะวันตกของประเทศอินเดีย ตลอดจนหมู่เกาะใหญ่น้อยในบริเวณช่องแคบมะละกา ติมอร์ และหมู่เกาะโมลุกกาของประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งขอบฝั่งด้านตะวันออกของทวีปออสเตรเลียและเกาะมาเก๊าของจีนด้วย

ส่วนประเทศสเปนก็ได้ข้ามแอตแลนติกเข้าไปบุกเบิกครอบครองประเทศที่เหลือทั้งหมดในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ รวมทั้งหมู่เกาะใหญ่น้อยทั้งหมดในอ่าวเม็กซิโก และทะเลแคริบเบียนด้วย

สนธิสัญญาฉบับนี้จึงนับเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ประเทศขนาดกลางคือสเปนและประเทศขนาดเล็กคือโปรตุเกส ที่ตั้งอยู่บริเวณปากทางเข้าทะเลเมดิเตอร์เรเนียนนี้ ต่างก็มีความมั่นใจในศักยภาพของการเดินเรือข้ามสมุทรและแสนยานุภาพทางทะเลของตน ที่จะสามารถขยายอิทธิพลออกไปบุกเบิกครอบครองดินแดนโพ้นทะเลได้คนละครึ่งโลกเลยทีเดียว (หมายเหตุ : ในยุคนั้นแม้ว่ามหาอำนาจทางทะเลตัวจริงคือสหราชอาณาจักร อังกฤษจะได้แจ้งเกิดแล้ว แต่ก็ยังไม่โตเต็มที่และมีความเข้มแข็งพอ จึงต้องใช้เวลามากกว่าศตวรรษถึงจะสามารถแย่งการครอบครองตำแหน่ง “เจ้าทะเล” ไปจากสเปนได้ : ผู้เขียน)

ประวัติศาสตร์โลกในยุคต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ จนถึงปลายศตวรรษที่ ๑๖ จึงเป็นการบันทึกการเดินทางสำรวจ/บุกเบิกของทั้งสองประเทศเป็นส่วนใหญ่ โดยสเปนมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกไปบุกเบิกและครอบครองดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ และแร่ธาตุของประเทศในทวีปอเมริกากลางและใต้ รวมทั้งหมู่เกาะใหญ่น้อยในทะเลแคริบเบียนได้เกือบทั้งหมด เป้าหมายก็คือ “ทองคำ” และ “แรงงานทาส” ด้วยการกวาดต้อนชนเผ่าพื้นเมืองตามหมู่เกาะและแผ่นดินใหญ่กลับไปขายต่อในยุโรป เมื่อได้ครอบครองแล้วก็แพร่ขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษาเข้าไปยังดินแดนอาณานิคมเหล่านั้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บรรดาประเทศในหมู่เกาะใหญ่น้อยของทะเลแคริบเบียนรวมทั้งอเมริกากลางและอเมริกาใต้ ล้วนพูดภาษาสเปนเกือบทั้งสิ้น

จะมีข้อยกเว้นก็คือประเทศบราซิลประเทศเดียวที่พูดภาษาโปรตุเกส ทั้งนี้เพราะเจ้า “เส้นแวงแบ่งโลก” ที่กำหนดโดยสมเด็จพระสันตะปาปาในปี ค.ศ. ๑๔๙๔ นั้น ได้พาดผ่านดินแดนของประเทศบราซิลทางด้านตะวันออกเป็นพื้นที่เกือบครึ่งหนึ่ง ดังนั้นในขณะที่สเปนกำลังสาละวนอยู่กับการส่งกองเรือไปบุกเบิกสำรวจเกาะใหญ่น้อยในทะเลแคริบเบียน และดินแดนรอบ ๆ อ่าวเม็กซิโกอยู่ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้โปรตุเกสที่ขณะนั้นกำลัง “ล่าหน้า”

สเปนในการเดินเรือสำรวจโลกอยู่หนึ่งก้าวใหญ่ อยู่แล้ว ได้ชิงส่งกองเรือไปขึ้นฝั่งที่ดินแดนประเทศบราซิล แล้วใช้กำลังเข้าครอบครองดินแดนอันกว้างใหญ่และอุดมสมบูรณ์ที่สุดของโลกได้อย่างง่ายดาย ชนิดที่เรียกว่า “เรียบร้อยโรงเรียนโปรตุเกส” ในที่สุด (ผู้เขียน)

 สำหรับโปรตุเกสนั้น การได้ครอบครองดินแดนของบราซิลนั้นต้องถือว่าเป็นโบนัสพิเศษแบบ “ส้มหล่น” ทั้งนี้ เพราะจุดหมายปลายทางของโปรตุเกสนั้นอยู่ห่างไกลออกไปชนิดคนละซีกโลกเลยทีเดียว นั่นก็คือ “หมู่เกาะโมลุกกา” (Molucca) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหมู่เกาะสุลาเวสีของประเทศอินโดนีเซีย ที่ได้รับการขนานนามว่า “เกาะเครื่องเทศ” (Spice Island) เพราะเครื่องเทศเป็นสิ่งที่ต้องการของคนยุโรปมาก จึงมีราคาสูงไม่แพ้ทองคำเลยทีเดียว (เมื่อเปรียบเทียบกับกันตามน้ำหนักแบบปอนด์ต่อปอนด์ : ผู้เขียน) โปรตุเกสจึงต้องเดินทางเป็นระยะทางไกลกว่าสเปนถึงเกือบ ๓ เท่าตัว

ภาพที่ ๑๓ : หมู่เกาะโมลุกกา ประเทศอินโดนีเซีย
ที่มา : th.wikipedia.org/wiki/หมู่เกาะมาลุก

ในขั้นแรกโปรตุเกสได้ทยอยส่งกองเรือขนาดย่อมของตนเดินทางลงใต้แล่นเลาะชายฝั่งทวีปแอฟริกา พร้อมกับส่งกำลังเข้ายึดครองดินแดนตามแนวชายฝั่งลงไปตามโอกาส เมื่อการเตรียมการทุกอย่างพร้อมและมีความคุ้นเคยกับสภาพภูมิประเทศดีแล้วโดยเฉพาะที่ปลายแหลมทางใต้สุดของทวีปแอฟริกา โปรตุเกสก็จึงได้ส่งกองเรือเดินทางขนาดใหญ่สำรวจระยะไกล พร้อมด้วยกัปตันเกรต A คือ วาสโก ดา กามา เดินทางอ้อมแหลมกู๊ดโฮป (Cape of Good Hope) เข้าสู่มหาสมุทรอินเดีย แล้วข้ามทะเลอาหรับไปยังชายฝั่งตะวันตกของประเทศอินเดีย ได้เป็นคนแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๔๙๘ (ซึ่งผู้เขียนจะได้บรรยายโดยละเอียดต่อไป)

เมื่อได้ตั้งฐานที่มั่นในอินเดียได้แล้ว โปรตุเกสก็ได้ทยอยเพิ่มจำนวนและขนาดของกองเรือตน เพื่อขยายเส้นทางสำรวจต่อไปจนถึงดินแดนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านช่องแคบมะละกา มุ่งหน้าสู่เป้าหมายคือ หมู่เกาะโมลุกกาของประเทศอินโดนีเซีย โดยระหว่างทางก็จะถือโอกาสติดต่อค้าขายและแพร่ขยายวัฒนธรรมกับดินแดนและประเทศใหญ่น้อยตามเส้นทางด้วย

พ่อค้าชาวโปรตุเกสจึงเป็นชาวยุโรปกลุ่มแรก ๆ ที่ได้เดินทางด้วยเรือสำเภาเข้ามาทำการค้าขายเผยแพร่วัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งสยามประเทศของเราด้วย โดยในขั้นแรกพวกเขาได้มาแวะทำการค้าขายตามแนวหัวเมืองชายทะเลอันดามันไล่ตั้งแต่เกาะภูเก็ตลงไปถึงเกาะปีนัง (มีหลักฐานการตั้งป้อมค่ายแบบทหารโปรตุเกส ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ที่เกาะปีนังด้วย : ผู้เขียน) จากนั้นพวกเขาก็ได้เดินทางสำรวจต่อไปโดยแล่นอ้อมคาบสมุทรมลายูเข้ามาในอ่าวไทย แล้วล่องเรือขึ้นมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาไปจนถึงกรุงศรีอยุธยา ด้วยความประทับใจในความอุดมสมบูรณ์และสถาปัตยกรรมอันสวยงามของบ้านเรา (ซึ่งพวกเขาได้เขียนบันทึกโดยเรียกชื่อว่า “อโยธยา - ดินแดนที่ตั้งอยู่เลยอินเดียออกไป” : Ayothaya : the Land beyond India : ผู้เขียน) จึงทำให้พวกพ่อค้าชาวโปรตุเกสบางส่วน ตัดสินใจลงหลักปักฐานอยู่ในดินแดนของสยามประเทศเราตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

หลักฐานทางวัตถุที่สามารถยืนยันได้ก็คือ หมู่บ้านโปรตุเกสที่ย่าน
อยุธยากรุงเก่า และโบสถ์คริสต์จักรข้างโรงเรียนชานตาครูชที่สร้างด้วย
สถาปัตยกรรมตามรูปแบบของโปรตุเกส ที่คนไทยในสมัยนั้นเรียกว่า “**โบสถ์
ฝรั่ง**” ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านฝั่งธนบุรีตรงข้ามปากคลองตลาด
รวมทั้งสถาปัตยกรรมร่วมสมัยสไตล์ ชิโน – โปรตุเกส (ผสมผสานศิลปกรรม
ระหว่างจีนและโปรตุเกส : ผู้เขียน) ซึ่งปรากฏให้เห็นตามเคหะสถานที่สำคัญ
ต่าง ๆ เช่นที่ย่านการค้าของจังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

ทั้งหมดที่ผู้เขียนได้นำเสนอมานี้ มีจุดประสงค์ก็เพื่อปูพื้นฐานความ
รู้ทางประวัติศาสตร์การเดินทางเรือสำรวจโลก อันมีจุดเริ่มต้นเมื่อ ๖๐๐ กว่าปี
ที่แล้ว (ค.ศ.๑๓๙๐ หรือ พ.ศ.๑๙๓๓ โดยประมาณ) โดยได้สอดแทรก
บทวิเคราะห์ว่า บรรดานักเดินเรือที่จัดอยู่ในระดับ “ตำนาน” ก็คือ ผู้ที่ได้
เดินทางค้นพบแผ่นดินใหม่ในโพ้นทะเลเป็นคนแรก ก็ล้วนมาจากประเทศ
ที่ตั้งอยู่ตามชายฝั่งรวมทั้งปากทางเข้าของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทั้งสิ้น โดย
มีประเทศโปรตุเกสเป็นผู้นำ ตามด้วยประเทศสเปนที่ไล่ตามมาอย่างกระชั้นชิด
และสามารถแซงหน้าโปรตุเกสได้ในเวลาไม่กี่ศตวรรษต่อมา หลังจากนั้น
เมื่อชาติที่เป็น “ตำนาน” ของการเดินทางเรือสำรวจโลกยุคแรกเริ่มอ่อนแรงลง
ก็ได้เกิดมีนักเดินเรือสำรวจโลกจากประเทศในแถบทะเลเหนือ คือ เนเธอร์แลนด์
ฝรั่งเศส และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหราชอาณาจักรอังกฤษ ที่ได้ก้าวขึ้นมา
ครองตำแหน่ง “**เจ้าทะเล**” แทนสเปนได้ในศตวรรษต่อมา

สำหรับวารสาร “**นาวิกานุสรณ์**” ฉบับต่อไป ก็จะเป็นการ
บรรยายถึงวีรกรรมของนักเดินเรือระดับตำนานของโลกทั้ง ๖ คน เรียงตาม
ลำดับอาวุโสอย่างละเอียด เสริมด้วยบทวิเคราะห์เจาะลึกถึงความเชื่อมโยง
ของแต่ละคน เป็นการจบลงอย่างสมบูรณ์

จบตอนที่ ๑
(โปรดติดตามตอนต่อไป)